

Column van Fenna van Dijk,
uitgesproken op de Opening van het Academisch Jaar van de Universiteit voor Humanistiek,
31 augustus 2020

“De ideale universiteit bestaat niet.

Laat ik daarmee beginnen, zodat ieder de tijd kan nemen hun verwachtingen bij te stellen. Dit is een begin wat verwarrend over kan komen. Het is echter een uitspraak waar ik volledig achter sta. Want wat betekent ideaal?

Het is een woord wat gedeeltelijk afstamt van Plato's Ideeënleer. Binnen deze leer zet Plato uiteen dat voor al wat wij waarnemen, een dergelijke ‘perfecte vorm’ bestaat, waar wij enkel aan kunnen pogen te relateren. Daarbij zou De Idee een onveranderlijk concept van perfectie betreffen. Ter illustratie is te bedenken dat er een perfecte cirkel of driehoek bestaat, die wij al tekenend na willen bootsen, maar die wij nimmer werkelijk kunnen creëren. Zodanig is te stellen dat deze perfectie enkel in het hoofd bestaat. En volgens Plato zou slechts de elite filosofen toegang hebben tot deze Ideeën, want uiteraard had ook deze man superioriteitsproblemen.

Dus alleen al stilstaand bij de etymologie van het woord ideaal, die ik overigens kort en bondig heb toegelicht dus vergeef mij het gebrek aan een honderd procent accurate overdracht, worden mijn twijfels aangewakkerd. Indien wij spreken over een ideaal, lijkt dit overeen te komen met een onbereikbare droom. Alsof er een vast beeld van perfectie kan bestaan, waaraan wij behoren te voldoen. Dat is mijns inziens zowel onmogelijk als onwenselijk.

Daarom zou ik willen pleiten voor een fluïde universiteit. Nu denken jullie wellicht: Wat moet dat dan betekenen?

Ik zie het voor me als volgt. Een universiteit die zo fluïde is als gender en seksualiteit kunnen en mogen zijn. Voor vrienden, kennissen en trouwe Zindroom-lezers die meeluisteren: Jazeker, de *feminist killjoy* staat altijd aan. Het fluïde karakter zou ik omschrijven als een die veranderlijk is, openstaat voor nieuwe perspectieven en blijvend zoekt naar dat wat passend is. Het is een universiteit die meegroeit met de tijd, en bij voorkeur het initiatief durft te nemen om veranderingen door te voeren.

Een fluïde universiteit is dus waar ik naar verlang. De reden dat ik hier achter sta is dat ik geloof in concrete acties ten opzichte van vage dromen. Daarbij zijn concrete acties individueel-, tijds- en plaatsgebonden, want dat is inherent aan het bestaan. Nieuwe perspectieven kunnen continue opkomen. Waardoor dat wat wordt gezien als het goede, het mooie of het schone altijd, overall verschilt. Zoals de filosoof T.M. Scanlon aan het eind van zijn boek betreffende ethiek stelt:

“De reden dat we anderen behoren te behandelen op een wijze die gerechtvaardigd kan worden tegenover hen, is dat het ten grondslag ligt aan de kern van moreel

handelen. Dit wordt verondersteld door de meest belangrijke menselijke relaties. Deze reden zorgt ervoor dat we ernaar streven de voorwaarden van rechtvaardigheid te vinden waar anderen redelijkerwijs niet tegenin zouden kunnen gaan. We zijn echter niet in de positie om voor eens en altijd te stellen wat deze voorwaarden zouden moeten zijn, want het vinden van de voorwaarden voor morele rechtvaardiging is een oneindige taak.”

Kort gezegd: Het vinden van het juiste is een oneindige zoektocht. Dit komt mede doordat moraliteit betrekking heeft op iedereen, en de mensheid wonderschoon divers is. Ieder heeft wel een eigen beeld en ideaal van hoe het leven, of een universiteit, behoort te zijn. Dat maakt een consensus vinden lastig: soms zelfs ogenschijnlijk onmogelijk. De kunst is te blijven zoeken naar hoe het beter kan. Om overeind te blijven staan, en te accepteren dat fouten maken gepaard gaat met het proces van groei. Zoals James Baldwin eens schreef:

“Elke echte verandering impliceert het uiteenvallen van de wereld zoals je het altijd gekend hebt, het verlies van alles wat je identiteit gaf, het einde van de veiligheid.”

De veiligheid en het bekende moeten achtergelaten worden om de zoektocht werkelijk aan te gaan. Enkel daardoor kan het proces van transformatie starten.

In dit proces van groeien en zoeken naar het juiste, wil ik graag licht schijnen op de mogelijke problemen. De wonderschone diversiteit van de mens wordt namelijk niet altijd in dezelfde mate gewaardeerd en aandacht geschonken. Zodanig kan het lijken dat er een consensus is bereikt over wat het antwoord is, terwijl in wezen alleen de luidste stemmen (met het meeste privilege) zijn gehoord. De mensen in gemarginaliseerde posities worden vergeten, of actief verdrongen, door zij die de meeste macht hebben in de maatschappij.

Vandaar is het van belang dat een fluïde universiteit gepaard gaat met intersectionaliteitsdenken. Intersectionaliteit is een term afkomstig van Kimberlee Crenshaw. In verscheidene artikelen en een TED-talk spreekt zij over de onrechtvaardigheden die zwarte mensen te verduren hebben. Daarin benadrukt zij dat ook binnen die gemarginaliseerde positie een verschil is aan te wijzen ten aanzien van hoe, en in welke mate, over problemen wordt gesproken. Zij geeft het voorbeeld dat de verschrikkingen van zwarte mannen vaker het nieuws wisten te bereiken dan die van zwarte vrouwen. Intersectioneel denken is nodig om de mens in al zijn aspecten te kunnen zien.

Intersectionaliteit is dus het kijken naar de zogenaamde positie van een persoon op alle assen van verschil. Als voorbeeld kan ik bedenken dat de meest geprivilegieerde positie, dat van de witte mens is. Dit is grotendeels een correct statement. Zonder dit privilege had ook ik hier niet gestaan. Er is echter een verschil. Indien je een witte, heterosexuele en cisgender man bent, zou je kunnen zeggen dat je de privilege jackpot hebt gewonnen. Dit terwijl een wit, non-binair, queer persoon, zoals ik mij identificeer, niet altijd dezelfde behandeling kan verwachten in de maatschappij als de witte, hetero, cis man. Dat is het erkennen van verschillen in posities in de maatschappij op intersectionele wijze. Dat is de denkwijze die een fluïde, vooruitstrevende universiteit eigen behoort te maken. Waarom, vragen jullie je misschien af?

Simpel. De universiteit die zoekt naar het juiste, moet naar mijn idee aandacht schenken aan de mensen in gemarginaliseerde posities. Het intersectioneel denken is hetgeen wat zal leiden tot een inclusieve plek, een die tegen validisme, racisme, seksisme, homofobie, transfobie en anderzijds discrimineerde zaken is. Zodat er gehoor wordt gegeven aan hen die zich niet op de voorgrond begeven. Want zelfs al zijn onze collegebanken gevuld met witte mensen (te wijten aan een nog altijd ongelijke samenleving) zouden de auteurs van de boeken die we lezen dit niet behoren te zijn. De kleine verschillen doen ertoe. Ze scheppen ruimte voor anderen. Voor iedereen, zodat zij zich welkom en thuis kunnen voelen op deze universiteit.

Want dat is mijn wens. Dat deze prachtige universiteit die mij zulke mooie, fijne jaren van groei heeft geboden, een plek wordt waar ieder zichzelf durft te zijn. Dat iedere universiteit zo kan voelen voor de mensen die daar binnenstromen.

De verantwoordelijkheid hiervoor ligt niet enkel bij hen die de universiteit leiden. Het ligt tevens bij jullie: de leuke studenten die er binnen komen. Laat je horen. Durf je stem te heffen en onrecht aan te kaarten waar jij dat ervaart en ziet. Durf instituties te vragen om verandering. Durf de ruimte in te nemen die je verdient. Zoals Audre Lorde ooit schreef: "Your silence will not protect you."

Bedankt voor het luisteren. Opdat dit een inclusieve, fluide, prachtige plek mag worden voor mensen van alle posities. Maak dat meerstemmigheid iedere ruimte vult. Dan zou ik graag eindigen met een tweede quote van James Baldwin: "Het doel van onderwijs is om in een persoon het vermogen te creëren om voor zichzelf naar de wereld te kijken, om zijn eigen beslissingen te nemen." Dus, dit was mijn blik op de wereld, gevormd door educatie. Nu is het aan jullie."

- Fenna Gerarda Jo van Dijk.

Literatuur:

Audre Lorde, 2017. Your Silence Will Not Protect You.

Thomas M. Scanlon, 1998. What we owe to each other. (Vrije vertaling door F. van Dijk).

James Baldwin, 1961. Niemand kent mijn naam (Nobody knows my name).

James Baldwin, 1963. A Talk To Teachers.